

»Erdogan er mislykkedes med sin vigtigste mission. Og hans fiasko viser, hvorfor europæiske politikere også vil fejle«

Af **Carolina Kamil** caka@berlingske.dk

Den tyrkiske præsident, Erdogan, drømmer om at skabe en from generation af unge tyrkere og løfte Islams status i det tyrkiske samfund. Men efter 17 år ved magten og milliarder af lira til religiøs undervisning er det gået stik modsat: De unge tyrkere, som er vokset op i hans regeringstid, er blevet langt mere moderne og sekulære. Hvad kan Vesten lære af det?

I virkeligheden er Erdogan en stakkels politiker,« siger Volkan Ertit og holder en kunstpause.

Det er mildt sagt ikke et synspunkt, man hører ofte i Tyrkiet, hvor befolkningen deler sig sådan ca. ligeligt mellem dem, der elsker landets stærke præsident for hans konservative og religiøse værdikamp - og dem, som hader ham for det samme. Men for den tyrkiske sociolog og forfatter er netop dét pointen:

»Erdogan er - modsat den brede fortælling - mislykkedes med sin vigtigste mission. Og hans fiasko viser, hvorfor europæiske politikere, der prøver det samme med modsat for tegn, også vil fejle.«

Det projekt, den tyrkiske præsident er mislykkedes med, er hans udtalte ambition om at skabe en from generation af unge tyrkere, fremme religionens status i landet og islamisere det tyrkiske samfund. Og Berlingske har først og fremmest sat Volkan Ertit - professor i sociologi og forfatter til »God Is Dying in Turkey as Well« - stævne for at svare på spørgsmålene: Kan det nu passe og hvis ja, hvorfor?

Den velkendte historie er nemlig denne: Si-

den Recep Tayyip Erdogan kom til magten for 17 år siden, har den tyrkiske præsident tordnet mod vestlige værdier og bevidst nærmet sig Mellemøsten mere end EU. Hans konservative AKP-parti har skruet kraftigt op for religionsundervisningen i folkeskolerne og åbnet hundreder af Imam Hatip-skoler, der udbyder islamisk undervisning, som skal »højne moralen« for gymnasieelever. Han har bragt tørklæderne tilbage i det offentlige rum og islamiseret statsapparatet.

Men nu viser et omfattende studie, som udkom tidligere på ugen, at bestræbelserne, når det gælder påvirkningen af befolkningen, ikke bare har været frugtesløse. Den unge generation er under præsident Erdogan blevet endog mere sekulær og moderne end tidligere.

Studiet, som er gennemført af det Istanbul-baserede analyseinstitut Konda, er en gentagelse af en ti år gammel undersøgelse, hvor 1.700 tyrkiske unge mellem 15 og 29 år er blevet interviewet om deres livsstil, holdninger og tro, og udviklingen, den åbenbarer, er markant:

På et årti er andelen af tyrkiske unge, som betragter sig selv som religiøst konservative, faldet med syv procentpoint, så den nu er nede

på 15. Andelen af unge kvinder, som bærer tørklæde er faldet fra 53 til 35 procent, ligesom der er langt flere, der mener, at det er acceptabelt at bo sammen med en kæreste uden at være gift.

»Selv om Erdogan har haft magten i alle de år. Selv om han har haft alle ressourcerne - finansielt og lovgivningsmæssigt - til at forfølge sit mål og udbrede sin dagsorden, er det ikke lykkedes,« siger Volkan Ertit, der i sine bøger opremser en lang række yderligere data, som understøtter pointen: friere syn på sex før ægteskab, større accept af homoseksualitet, mere udfordrende tøjstil og levevis.

»Den tyrkiske stat er måske blevet mere islamisk, men det tyrkiske samfund er ikke blevet mere - men langt mindre religiøst.«

Nøgenbilleder på mobilen

At det er gået sådan, er nu ikke så meget Erdogans hverken skyld eller fortjeneste, skyn-der professoren sig at pointere. Det er det, han mener med, at præsidenten er »stakkels«. Erdogan er et offer for større kræfter, magtesløs.

Hvor sekulært et samfund udvikler sig, ar-

Selv de religiøse, tyrkiske piger er blevet mere moderne, viser en ny undersøgelse. Stik imod Erdogans vision er det tyrkiske samfund faktisk blevet stadig mere sekulært under hans regeringstid. Her fra et udendørs storcenter i Istanbul med såkaldt Modest Fashion. Foto: Linda Kastrup

BAG OM HISTORIEN

Værdikampen mellem religion og sekularisme er en af de største brudflader i moderne tid – og **ingen steder er den så tydelig som i Tyrkiet**. For at blive klogere på emnet fra et tyrkisk perspektiv har Berlingske interviewet Volkan Ertit, der er sociolog og ph.d. fra Holland og professor på det tyrkiske universitet Aksaray. Berlingskes interview foregik på telefon efter læsning af professorens seneste videnskabelige artikel om emnet. **Surveyundersøgelsen om den tyrkiske ungdoms tro, liv og vaner over tid** er gennemført af det uafhængige Konda analyseinstitut, som Volkan Ertit ingen relation har til.

I Afghanistan gik kvinderne med miniskørter i 1970'erne. Syriske kvinder, der nu klæder sig i burka og niqab, kom for ti år siden til Tyrkiet for at shoppe modetøj. Men da krige i regionen kortsluttede udviklingen mod urbanisering, videnskabelige fremskridt og kapitalisme, stoppede også sekulariseringen i befolkningen – og den kan kun vende tilbage med udvikling drevet af de tre faktorer, ikke gennem politisk diktat fra nye sekulære ledere, der måtte komme til.

De religiøse 2.g'ere i Danmark

Så hvordan forklarer professoren tendenser, som vi ser i Europa, hvor anden- og tredje generationsindvandrere i nogle tilfælde bliver mere religiøse og konservative end deres forældre – selvom de bor i urbaniserede, kapitalistiske og videnskabeligt avancerede samfund såsom Danmark?

»For det første,« siger Volkan Ertit, »vil jeg stærkt udfordre præmissen. For alle studier, jeg har set, viser, at de nye generationer af migranter i vesten – bredt betragtet – bliver mindre religiøse og mere moderne end deres forældre,« siger han.

»Når det er sagt, så husk pointen fra Tyrkiet: Havde kemalisterne, som ønskede sekularisme ladet udviklingen gå sin gang i 90'erne, ville urbaniseringen, kapitalismen og videnskaben have gjort den tyrkiske befolkning stadig mere sekulær helt naturligt. Men i stedet forsøgte de at tvinge udviklingen igennem med love. Og hvad skete der så? Erdogan kom til magten. En modreaktion.«

»Så hvad skal de europæiske politikere, som er urolige for, at Islam kommer til at spille en stadig større rolle i vestlige samfund gøre?«

»Men mit råd vil være: Giv de religiøse frihed til at gøre som de vil, så vil udviklingen arbejde for sekularismen,« siger Volkan Ertit.

»Igen kan de kigge på Erdogan. Det er rigtigt, at de moderate muslimer elsker ham, fordi de har fået frihed til at uddanne sig at dyrke deres tro. Men de radikale hader ham endnu mere. Hvorfor? Fordi landet under hans styre faktisk er blevet mere sekulært.«

gumenterer Volkan Ertit, er nemlig først og fremmest resultatet af tre faktorer: urbanisering, kapitalisme og videnskab. Er disse tre til stede på samme tid – som de har været i Tyrkiet – vil religionen helt naturligt miste grebet om befolkningens dagligdagsliv – selv med konservativt religiøse ledere ved magten, der forsøger at ændre tendensen ovenfra.

»Staten kan bygge nok så mange moskeer og uddanne nok så mange imamer, men det får ikke de unge til at besøge dem eller bede de religiøse ledere om råd og hjælp. Hvorfor? Fordi urbaniseringen gør, at de unge flytter hjemmefra for at studere, videnskaben har givet dem mobiltelefoner, så de er i kontakt med hele verden, og kapitalismen gør, at de har travlt med at studere, arbejde og forbruge til at bede fem gange om dagen,« siger Volkan Ertit.

Og det gælder i øvrigt også de religiøse elever på Imam Hatip-skolerne, som ifølge Volkan Ertits studier både flirter og kysser og i det store hele ikke adskiller sig væsentligt fra andre unge på deres alder. De er stadig troende, men mere afslappede:

»I dag sender selv religiøse piger nøgenbilleder

på WhatsApp og chatter med deres kærester ved middagsbordet foran deres fædre. Det var utænkeligt før, selv om staten var langt mere sekulær.«

At udviklingen ikke kan hverken styres, bremses – eller fremskyndes – af politiske ledere og love, er Tyrkiet det perfekte eksempel på.

Før Erdogan kom til magten, var landet i en lang årrække ledet af præsidenter og militærledere, der fulgte det moderne Tyrkiets grundlægger, Mustafa Kemal Atatürks, strikse ideer om adskillelse mellem religion og stat. I 1980 blev det f.eks. forbudt for kvinder at bære tørklæder på universiteterne – et forbud, der først blev løftet i 2010.

Det var netop denne oplevelse af undertrykkelse og forskelsbehandling af de religiøst praktiserende tyrkere, som i sidste ende førte til Erdogans popularitet og AKP-partiets fremgang, påpeger Ertit:

»Kemalisterne kunne ikke skabe et sekulært samfund ved at forbyde tørklæder. Og Erdogan kan ikke skabe et religiøst samfund ved at presse Islam ind i uddannelsessystemet. Begge prøvede de, og begge fejlede de. Det eneste, de er lykkedes med, er at skabe modreaktioner.«

Professorens studier handler om Tyrkiet, men konklusionerne kan ifølge Volkan Ertit principielt udbredes til alle samfund. Da landene i Mellemøsten oplevede urbanisering, videnskabelig udvikling og kapitalisme, blev befolkningerne også her mere moderne og sekulære. Ikke fordi deres diktatoriske ledere ønskede det, men fordi moderniseringens mekanismer ledte til det.

»I dag sender selv religiøse piger nøgenbilleder på WhatsApp og chatter med deres kærester ved middagsbordet foran deres fædre. Det var utænkeligt før, selv om staten var langt mere sekulær.«

VOLKAN ERTIT, SOCIOLOGIPROFESSOR

PRIVATFOTO